

पदवी व पदव्युत्तर स्तरावरील प्रशिक्षणार्थ्यांना सहशालेय अनुभव उपक्रमांमध्ये
येणाऱ्या समस्या एक अभ्यास

डॉ. सूर्यवंशी वैशाली पुंजाराम

प्राचार्य,

मातोश्री शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, एकलहरे, नाशिक

प्रास्ताविक

1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण आणि सांगितल्याप्रमाणे नव्या जगाशी जुळवून घेण्यासाठी शिक्षणाचे चार आधारस्तंभ महत्त्वाचे वाटतात. शिक्षण हे अस्तित्वासाठी, कृतीसाठी, सहजजीवन जगण्यासाठी आणि ज्ञानप्राप्तीसाठी अशा चारी अंगाणे शिक्षणाला महत्त्व प्राप्त झाले आहे.

आजच्या गतिशील आणि बदलत्या काळात प्रशिक्षणार्थ्यांना नवनवीन कौशल्य व आधुनिक अध्यापन साहित्य विषयी जाणीव होणे गरजेचे आहे. तरच पुढील विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास साधण्यास मदत होणार आहे.

उद्दिष्टे

1. सहशालेय अनुभव उपक्रमांमध्ये येणाऱ्या विविध उपक्रमांचा अभ्यास करणे.
2. सहशालेय अनुभव उपक्रम कालावधीत निर्माण होणाऱ्या विविध समस्यांचा अभ्यास करणे.
3. शालेय अनुभव उपक्रम राबविताना येणाऱ्या अडचणींचा अभ्यास करणे.
4. शालेय अनुभव कार्यक्रमाच्यावेळी जाणवणाऱ्या अडचणींवर उपाय सुचविणे.

व्याप्ती व मर्यादा

1. येवला शहरातील पदवी व पदव्युत्तर स्तरावरील प्रशिक्षणार्थ्यांशी संबंधित आहे.
2. प्रशिक्षणातील प्रात्यक्षिक कार्याचा एक भाग म्हणून सहशालेय कार्यक्रमाचा विचार केला आहे.
3. यामध्ये पदवी व पदव्युत्तर स्तरावरील प्रशिक्षित विद्यार्थ्यांचा समावेश केला आहे.
4. अभ्यासपूरक व अभ्यासेतर कार्यक्रमाचा यात विचार करण्यात आला आहे.
5. हे संशोधन छात्रसेवाकालाच्या काळातील सहशालेय कार्यक्रमा पुरतेच मर्यादित आहे.

संशोधनाची कार्यपद्धती

प्रस्तुत संशोधनाचा विषय हा वर्तमान काळाशी संबंधित असल्यामुळे वर्णनात्मक संशोधन पद्धतीतील सर्वेक्षण हया पद्धतीचा अवलंब केला आहे

जनसंख्या

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयातील बी.एड व एम.एड ही दोन्ही महाविद्याले निवडण्यात आली तसेच दोन्ही महाविद्यालयातील विद्यार्थी व शिक्षकांची जनसंख्या म्हणून निवड केली.

नमुना निवड

संशोधनासाठी एकूण जनसंख्येच्या काही प्रातिनिधिक स्वरूपाचा भाग म्हणून निवडण्यासाठी संभाव्यतेवर आधारित सुगम यादृच्छिक पद्धतीने लॉटरी पद्धतीद्वारे दोन्ही महाविद्यालयातील 50 टक्के शिक्षक व 50 टक्के विद्यार्थी अशी निवड करण्यात आली

विद्यार्थी 62

शिक्षक 07

संशोधनाची साधने

प्रस्तुत संशोधनासाठी संशोधकाने शिक्षक व विद्यार्थी यांच्या प्रतिसादासाठी प्रश्नावली या साधनाची निवड केली. प्रश्नावली हे साधन शिक्षण क्षेत्रातील नैपुण्यमान तज्ज्ञ व्यक्तींकडून प्रमाणित करून घेतली आणि कार्यवाही करण्यात आली. त्याद्वारे प्राप्त झालेल्या संकलित माहितीचे विश्लेषण आणि अर्थनिर्वचन शेकडेवारी या संख्याशास्त्रीय साधनाद्वारे कोष्टके व आलेखांच्या रूपाने मांडण्यात आले आणि शेवटी त्यातून निष्कर्ष काढण्यात आले.

कार्यक्रमाचा कालावधी दर्शविणारे कोष्टक

अ.क्र	पर्याय	प्रतिसादक संख्या	शेकडा प्रमाण
1	7 दिवसांचा.	51	
2	15 दिवसांचा.	18	100

विद्यार्थ्यांना येणाऱ्या अडचणी

अ.क्र	पर्याय	प्रतिसादक संख्या	शेकडा प्रमाण
1	कौटुंबिक समस्या.	32	
2	शाळेचे व घराचे अंतर.	37	100

निष्कर्ष

वरील प्रमाणे संकलित झालेली माहिती विश्लेषण आवरून पुढीलप्रमाणे निष्कर्ष काढण्यात आले.

- 32% पदव्युत्तर स्तरावरील विद्यार्थ्यांना सहशालेय कार्यक्रमांमध्ये कौटुंबिक स्वरूपाच्या अडचणी येतात म्हणून हा कालावधी जास्त वाटतो.
- 67% पशिक्षणाथ्यांना सहशालेय कार्यक्रमाचा कालावधी कमी अथवा कमी असल्यास कार्यक्रमाचे नियोजन व अपेक्षित उद्दिष्टे साध्य होतील.
- शालेय अनुभव कार्याचे स्वरूप हेतू हा महाविद्यालयातच स्पष्ट करून त्यामध्ये नियोजितपणा दिसत नाही.

सूचना

1. शालेय अनुभव कार्यक्रमाचा हेतू महाविद्यालयात स्पष्ट करून त्याची काटेकोर अंमलबजावणी करावी.
2. शालेय अनुभव कार्यक्रमासाठी शहराच्या ठिकाणच्या शाळेची निवड करावी.
3. शालेय अनुभव कार्यामध्ये अध्यापन कार्य ठेवू नये.

संदर्भग्रंथ सूची

संशोधनाची पुस्तके

आंतरवासिता हस्तपुस्तिका अध्यापक शिक्षक पदविका

